

ΚΡΗΤΙΚΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ

Συναγωνιστής παλαιῶν ἡμερῶν εἰς τὸν πνευματικὸν στίβον τοῦ μεγάλου τῆς Κρήτης τέκνου Στεφάνου Ξανθουδίδου καὶ εἰς εὐγενῆ ὑπείκων παράκλησιν τῆς πατριωτικῆς Ἑταιρίας Κρητικῶν Ἱστορικῶν Μελετῶν, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ τελευταίως τελεσθέντος φιλολογικοῦ μνημοσύνου ἐπὶ τῇ 25/δι ἀπὸ τοῦ θανάτου του, στέλλω προθύμως καὶ ἐκ καθήκοντος, ὡς εὐλαβῆ φόρον τῆς μακαριστῆς μνήμης τοῦ ἐξόχου ἀρχαιολόγου καὶ φίλου, τὰς κάτωθι ἱστορικὰς σελίδας, τὰς ὁποίας κατώρθωσα νὰ περισώσω ἐκ τῶν ἐρειπίων καὶ τῆς πυρκαϊᾶς τῆς ἀνεκφράστου συμφορᾶς τῆς πατρίδος μου Ζακύνθου καὶ τοῦ ἱστορικοῦ Ἀρχείου της.

I

Ἐκ συμβολαίου συνταχθέντος παρὰ τῷ συμβολ/γράφῳ δ/ρι Νικολάφ Νομικῶ, τὴν 28 Δεκεμβρίου 1673, ἐμφαίνεται, ὅτι ὁ ὑπερεντιμότετος κ. Ἰωάννης Μελισσηνὸς ποτὲ Νικολάου ἐκ Κρήτης κατέστησε γενικὸν ἐπίτροπόν του τὸν ἐντιμ. κ. Φραγκῖσκον Φοσκαρίνην, κάτοικον Κερκύρας, ὅπως ἐξ ὀνόματός του εἰσπράξῃ ἑκατὸν ρεάλια, τὰ ὁποῖα εἶχε λαμβάνειν οὗτος ἐκ τοῦ Μοναστηρίου τῆς Παναγίας Ἀκρωτηριανῆς τοῦ ἐν Κρήτῃ, κατόπιν ἐγγράφου τοῦ αὐτοῦ Μελισσηνοῦ καὶ τῶν Ἐπιτρόπων τοῦ ὡς ἄνω Μοναστηρίου ἀπὸ 20 ἰουλίου 1644 καὶ τὰ ὁποῖα χρήματα προωρισμένα διὰ τὴν ἀποθανοῦσαν θυγατέρα τοῦ Μελισσηνοῦ Μαριέτταν, ἠύρισκοντο εἰς χεῖρας τοῦ δ/ρος Βαρθολομαίου Τζόγια, ἑνὸς τῶν Ἐπιτρόπων τοῦ Μοναστηρίου, ἂν δὲ εἶχεν ἀποθάνει ὁ αὐτὸς Τζόγιας, νὰ ζητηθοῦν παρ' οἰουδήποτε διεχειρίζετο τὴν περιουσίαν τοῦ αὐτοῦ Μοναστηρίου.

II

Ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰου Χου ἡμῶν ἀμὴν, 1678 μαΐου πρώτη ἐκ τῆς πόλεως Ζακύνθου εἰς τὸν αἰγιαλόν, εἰς τὴν ἐνορίαν τοῦ ἀγίου παύλου, ἡμέρα τετράδη τζή 4 ὥρες τῆς ἡμέρας, Ἰνδικτιῶνος ι'. ἐπειδὴ οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων οἶδε τὴν ὥραν καὶ τὴν ἡμέραν τῆς ἑαυτοῦ τελευτῆς, οὐδεὶς οἶδε καὶ ἐτοῦτο κατὰ νοῦν βαλεῖν, ἐγὼ νικολὸς μουσοῦρος μὰ μὲ ὀνομάζονε τὴν σήμερον γιάννης ποτὲ κωνσταντῆ ἀπὸ τὴν κρήτη, ἀπὸ τὸ τεριτόριον¹ τοῦ ρεθύμνου, μὰ εὐρισκόμενος ἐδῶ εἰς τὴν Ζάκυνθο ἀπὸ χρόνους, γνωρισμένος ἀπὸ τὸν παρὸν νοτάριον καὶ

¹) περιοχὴ.

μάρτυρες, εὐρίσκοντάς με δόξαν Θεοῦ καλὰ εἰς τὸν νοῦν καὶ εἰς τὰς λοιπὰς μου αἰσθήσεις, μὰ εἰς τὸ κορμὶ ἄρρωστος καὶ φοβούμενος τὸν θάνατον, ὡς ἄνθρωπος, μήπως καὶ ἔλθῃ αἰφνηδίως καὶ ἀλπάσῃ με καὶ ἡ ψυχὴ μου καὶ τὰ ἔχῃ μου μείνουσιν ἀδιόρθωτα καὶ ἐκεῖνο τὸ πολὺ ὃ² ὀλίγο ὁποῦ μου βρίσκεται θέλει πάει ἐκεῖ ὁποῦ ἡ ὄρεξις μου δὲν εἶναι, διὰ τοῦτο ἔκραξα τὸν παρὸν νοιάριον μπούμπλικον³ καὶ τοὺς κάτωθι ἀξιοπίστους καὶ ἀπὸ ἐμὲ παρακαλεσμένους μαρτύρους ἔμπροσθεν τῶν ὁμοίων τὸν ἐπαρακάλεσα νὰ γράψῃ καὶ νὰ διορθώσῃ τὸ παρὸν μου τεσταμέντο⁴ καὶ ὑστεροῦς μου θέλησης καὶ ὁδηγία. — καὶ ἐν πρώτοις συγχωρῶ πᾶσι χριστιανοῖς, τὸ ὅμοιον ζητῶ καὶ ἐγὼ ἀπὸ λόγου τοῦ καὶ παραδίδω τὴν ἁμαρτωλὴν μου ψυχὴν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ παναγάθου Θεοῦ παρακαλῶντας τὴν πολλὴν του εὐσπλαγχνίαν νὰ μου συμπαθήσῃ εἰς τὰ πολλὰ καὶ ἀμέτροτά μου ἁμαρτήματα. Ἔτιζῃ θέλω ἐν πρώτοις καὶ κόφτω⁵ καὶ ἀνουλάρω⁶ πᾶσά μου τεσταμέντο, κοντήτζελο⁷ καὶ κάθε ἄλλη γραφὴ τεσταμενιάρια ἀπὸν νὰ ἔχω καωμένην πρὸ τοῦ παρόντος μου καὶ ἄλλο νὰ μὴ ἀξίζῃ παρὰ εἰς τοῦτο ὁποῦ τάσσω ὄραν εἰσούτη κάνω καὶ ὁρδηνιάζω⁸. — ἔτιζῃ θέλω καὶ ἀφήνω ντόπο⁹ τοῦ θανάτου μου οὐ διὰ ἐπίτροπόν μου καὶ πιστότατόν μου κομεσάριον¹⁰ τὸν σύντεκνό¹¹ μου τὸν μαστρομιχέλη βλασιτὸ τὸν μπάζανό¹² μου, ὁ ὁποῖος νὰ κάμῃ καὶ νὰ τελειώσῃ μετὰ τὸν θάνατόν μου ὅσα ἐγὼ ἐδῶ κάτω θέλω ἀφήσει καὶ ὁρδηνιάσῃ. — ἔτιζῃ θέλω καὶ ὄντας ὁ Κς Ἡμῶν Ἰς Χς κράξῃ ἔμπροστέν του τὴν ταπεινὴν μου ψυχὴν, τὸ λείψανόν μου νὰν τὸ ἐνταφιάσουνε εἰς τὸ μοναστήρι καὶ ναὸν τῆς ἁγίας αἰκατερίνας τῶν σιναητιῶν¹³ ὄξω εἰς τοὺς κήπους καὶ ἀφήνω εἰς τὸ ἄνωθε μοναστήρι μία κασέλα ταλπεδένια μαρνερίστικη¹⁴, ἓνα ταυλομάντηλον¹⁵, δύο πετιζά¹⁶, τέσσερα μπράτζα¹⁷ τὸ μάκρος ἰντζίρκα¹⁸ δύο ράσα ὁποῦ ἔχω καωμένα μαῦρα, τὸ ἓνα κοντὸ ἀποῦ τὸ ἄλλο καὶ ἓνα καπότο¹⁹ κανελι²⁰ οὐζάδο²¹ καὶ μία μουδα ροῦχα κανελί, βράκες καὶ ζουπόνι²² οὐζάδα, τὰ ὁποῖα ἀφήνω ὃ γιὰ νὰ μὲ μνημονεύουσι πάντα καὶ ἀνίσως καὶ ὁ ἄνωθέν μου κομεσάριος καὶ ἔχει ἑκανότητα καὶ θέλει νὰ δώσῃ εἰς τὸ ἄνωθεν μοναστήρι δέκα ρεάλια, εἰτότες νὰ κρατῇ τὸ ἄνωθεν προᾶμα ὄλο, τὸ δὲ ἐπίλοιπόν μου προᾶμα ἀποῦ εὐρίσκομαι καὶ ἔχω καὶ ὄλο μου τὸ ρεζήστου²³ ὃ,τι καὶ ἂν ἦναι μασαρία²⁴ καὶ πᾶσα ἄλλο θέλω καὶ ἀφήνω τοῦ φιλιότζου²⁵ μου τοῦ κωνσταντιῆ, παιδί τοῦ ἄνωθέ

2) ἡ, 3) δημόσιον, 4) διαθήκη, 5) καταργῶ, 6) ἀκυρῶ, 7) ἐπιδιαθήκη, κω. δίκελλον, 8) διατάσσω, 9) μετὰ, 10) ἐπίτροπον, 11) κουμπάρος, 12) σύγγαμβρος, 13) μετόχιον τοῦ ὄρους Σινᾶ ἐν Ζακύνθῳ, 14) ναυτικὴν, 15) τραπεζομάνδυλον, 16) τεμάχια ὑφάσματος, 17) πήχεις, 18) περίπου, 19) ἐφρεστρίς, 20) κανελλόχρουν, 21) μεταχειρισμένον, 22) κολόβιον, 23) ὑπόλοιπον, 24) ἐπιπλοσκευή, 25) ἀναδεκτός.

μου κομεσάριου, τὸ ὁποῖο τὸν ἀφήνω ὃ διὰ τὸν θεὸν καὶ ὃ διὰ τὴν ψυχὴν μου καὶ ὃ γιὰ πολλαῖς καλωσύναις ἀποῦ εἶδα ἀποῦ τζή γονέους του σιές ἀρρώστιες μου καὶ ξεκαθαρίζω πὼς δὲ χρωσιῶ κανενὸς τίβοτας. Ἐρωτήθηκα ὑπὸ τοῦ παρόντος νοταρίου, ἐὰν θέλω νὰ ἀφήσω εἰσὲ σπιτάλε γῆ²⁶ σὲ σκλάβους τίβοτας, γῆ νὰ πῶ ἄλλο καὶ εἶπα, οὐχί, μόνον τὸ παρὸν μου τεσταμέντο καὶ ὕστερῃ μου θέλησις καὶ ὁρδινία θέλω νὰ ἦναι πάντα καὶ νὰ γροικᾶται στερεὸν καὶ βέβαιον, διάσειτον²⁷ καὶ ἀνέκοπιον²⁸ εἰς πάντοτε καὶ ὁ ἄνωθέν μου κομεσάριος καὶ ρεζισιούριός²⁹ μου νὰ ἔχουσι παντοῖα λιμπεριὰ καὶ γεμάτην ἐξουσίαν³⁰ εἰς πᾶσαν αὐλὴν³¹ καὶ μαγισιράιο³² τῆς ὑψηλοτάτης μας ἀφεντίας διὰ νὰ κάμουν καὶ τελειώσουν ὅσα ἐγὼ ἐδῶ ἐπάνω ὁρδήνιασα ἔμπροσθεν τοῦ παρόντος νοταρίου καὶ τῶν μαρτύρων, οἱ ὁποῖοι διὰ βεβαίωσιν τῆς ἀληθείας θέλουσιν ἀπογράψει ὑπὸ χειρὸς τους.

μάρτυρας παρακλητὸς ὁ ὀσιώτατος ἱερομόναχος ἀνθιμος Θεοδωρόπουλος καὶ ὁ ὀσιώτατος ἱερομόναχος ἀρσένιος τειράδης.

† ἀρσένιος ἱερομόναχος ὁ τειράδης μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν.

ἐγὼ Ἰωάννης κότιης³³ νοτάριος πούμπλικος κρασμένος ἀπὸ τὸν ἄνωθεν τεσταδόρο καὶ ἤγραφα τὸ παρὸν τεσταμέντο ἔμπροσθεν τῶν ἄνωθεν μαρτύρων.

III

1684 Ἰουνίου 30 εἰς χώραν ζσκύνθου τὴν σήμερον ἐνεφανίστη εἰς τὸ καιζέλο¹ ἐμοῦ νοταρίου ὁ μρ.² γιώργης μιλατιανὸς γασιάλδος³ τῆς σκόλας⁴ τοῦ ἀγίου σπυρίδωνος εἰς τὸ Κάστιρο τῆς Κρήτης, ὁ ὁποῖος μοῦ προξενιάρει⁵ ἀνταμῶς καὶ μὲ τὸν παρόντα μρ. φρανιζέσκο νομικό, γασιάλδο περασμένο τῆς αὐτῆς σκόλας, τὲς κάτωθεν δύο καουσιζιόνες⁶ γεναμένες ὑπὸ χειρὸς τοῦ λογιωτάτου ἱερέως κῦρ βαρθολομαίου Σηροπούλου, ἰνσταρώντας⁷ νὰ εἶναι ρεγγισιράδες⁸ εἰς τὸ ἄτη⁹ μου μὲ τὴν ρεσιτουιζιὸν¹⁰ τῶν αὐτῶν ἀουτένικων¹¹, κάνωντάς μου τὴν ρεκονιζιὸν¹² τοῦ καράτερε¹³ οἱ παρόντες εὐλοβέστατοι ἱερεῖς Λεονάρδος Κλάδος καὶ Ἰωάννης Κότιης καὶ ὁ σρ.¹⁴ νικολὸς ντιμέζος ἀφορμά-

²⁶) ἦ, ²⁷) ἀδιάσειστον, ²⁸) ἀκατάργητον, ²⁹) ἐκτελεστής; ³⁰) πληρεξουσιότητα, ³¹) δικαστήριον, ³²) γραφεῖον, ³³) συμβολαιογράφος ἐκ Κρήτης ἐργασθεὶς ἀπὸ 4 Μαΐου 1686 μέχρις 26 Αὐγ. 1692 καὶ τὰ πρακτικὰ τοῦ ὁποίου εὕρισκόμενα εἰς τὸ Ἀρχειοφυλακεῖον Ζακύνθου ἐκάησαν κατὰ τοὺς σεισμοὺς καὶ τὴν πυρκαϊάν τῆς πόλεως Ζακύνθου, τῆς 12 Αὐγ. 1953.

¹) Γραφεῖον, ²) μισέρ = κύριος, ³) ἐπίτροπος, ⁴) συντεχνίας, ⁵) παρουσιάζει, ⁶) ἐγγυήσεις, ⁷) ἀξιῶν, ⁸) νὰ ἐγγραφῶν, καταχωρισθῶν, ⁹) τὰ πρακτικὰ, ¹⁰) ἐπὶ ἐπιστροφῇ, ¹¹) αὐθεντικῶν πρωτογράφων, ¹²) ἀναγνώρισιν, ¹³) γραφικοῦ χαρακτῆρος, ¹⁴) σρ. σινιὸρ = κύριος.

ρωντας¹⁵ μὲ ὄρκον τοὺς πὼς οἱ αὐτὲς καουτζιόνες εἶναι γενομένες ὑπὸ χειρὸς τοῦ ἄνωθεν Ἱερέως Σηροπούλου καὶ εἰτοῦτο κάνουν διὰ τὴν γνώραν ποὺ ἔχουν εἰς τὸ καράτερό του καὶ θέλουν βεβαιώσαι. Καὶ ἀκολουθεῖ τὸ ρεγγίστρο τῶν ἄνωθεν καουτζιόν, ὡς κάτωθεν :

Εἰς τὰς ἡ' τοῦ αὐγούστου ,αχξθ'. Μὲ τὴν παροῦσα γραφὴ ὁμολογῶ ἐγὼ Ἱερεὺς Βαρθολομέος ὁ Σηρόπουλος, ὡς ἐφημέριος τῆς Παναγίας τῆς Πανυμνήτου καὶ Ἁγίου Σπυρίδωνος, πὼς μὲ τὸ θέλημα τῆς ἀδελφότητος, ἂν ὁ Θεὸς δώσῃ, θέλω πάρει τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Πανυμνήτου καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος διὰ νὰ τὰ φυλάξω εἰς τὸ καράβι, Θεοῦ δίδοντος, καιαβόδιον διὰ τὴν χρείαν καὶ τοῦ σκληροῦ πολέμου, διὰ νὰ μὴν τὰ καταιζακίση ὁ ἐχθρός, ὅπου ὁ Θεὸς νὰ μὴν τὸ δώσῃ, καὶ ὀμπλιγάρουμαι¹⁶ εἰς ὅσα ἄλλα κονίσματα ἠθέλασι μοῦ πέψει εἰς τὴν Τίνο (;) οἱ ἀδελφοὶ τῆς παρούσης ἐκκλησίας, νὰ τὰ φυλάξω τὸ κατὰ δύναμιν, ἕως νὰ πέψη ὁ Θεὸς διὰ ἐσπλαγγίαν του καιρόν νὰ τὰ βάλωμε εἰς τὸν τόπον τους, γιὰ ὅπου ἄλλοῦ εὐρεθοῦμε νὰ τὰ ἀφιερῶσουμε ὅπου θέλει καὶ ἡ ἄνωθεν ἀδελφότης καὶ εἰτοῦτο διὰ ἑξεκαθαροσύνη ἔγραφα τὸ παρὸν μὲ τὸ ἴδιό μου χέρι. Ἱερεὺς Βαρθολομαῖος ὁ Σηρόπουλος.

Ἐφότις ἐμισέψαμε ἀπὸ τὸ νησί τῆς Κρήτης, ἐρεκουπεράρησα¹⁷ ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος ὅπου ἐφημερεύω, εἰτοῦτες τὲς εἰκόνες, ἤγουν τὸν ἅγιον σπυρίδωνα, τὴν παναγίαν τὴν πανύμνητον, τὸν Χριστὸν μετὰ θρόνου, τὸν Πρόδρομον Ἰωάννην, τὸν ἅγιον Γεώργιον, τὸν ἅγιον Σπυρίδωνα, ὅπου ἦτανε μὲ κνιζιόλα¹⁸, χωρὶς τὴν κνιζιόλα καὶ τὸ Μή μου ἄπτου, ὅλες εἰκόνες μεγάλες.

Ἱερεὺς Βαρθολομαῖος Σηρόπουλος.

Ντόπο¹⁹ τοῦ ἄνωθεν ρεγγίστρου, τὲς ἄνωθεν καουτζιόνες τὲς ἐπερίλαβαν ὀπίσω οἱ ἄνωθεν μιλατιανὸς καὶ νομικὸς εἰς μαρτυρίας τῶν κάτωθεν :

Ἐγὼ Λεονάρδος Κλάδος Ἱερεὺς μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν.

Παπᾶς Ἰωάννης Κόττης μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν.

Ἐγὼ νικολὸς ντεμείζος μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν.

Ἐγὼ γεώργιος πετρουλῆς μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν.

κνιριάκης δουλούσης μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν.

Τὰ ἄνωτέρω ἔγγραφα εἶχα ἀντιγράψει ἐκ τοῦ Ἀρχαιοφυλακείου Ζακύνθου, τὸ ὁποῖον, ὡς ἄνωτέρω ἐμνημόνευσα, ἐκάη.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ Χ. ΖΩΗΣ
τέως Ἀρχαιοφύλαξ Ζακύνθου

¹⁵) ἐπικυροῦντες, ¹⁶) ὑποχρεοῦμαι, ¹⁷) διέσωσα, ¹⁸) πλαίσιον, ¹⁹) κατόπιν.